

PRECIZĂRI PE MARGINEA UNUI STUDIU DESPRE INTELECTUALII ROMÂNI DIN DOBROGEA

E. DRĂGOI

În numărul XVIII al binecunoscutei reviste *Pontica* a apărut articolul *Intellectualii români din Dobrogea înainte de 1878*, studiu statistic semnat de Gh. Dumitrașcu (pag. 259—276).

Dintru început se impune sublinierea că o astfel de prezentare este mai mult decît importantă, constituind pentru cercetările viitoare o bază de plecare în analiza judicioasă a istoricului și afirmării intelectualității românești din Dobrogea pînă la războiul de independență.

Articolul despre care vorbim suferă însă de unele lacune și inadvertențe, care, printr-o mai atentă cercetare și corelare a materialului documentar folosit, puteau fi evitate. Pentru evitarea confuziilor și a îndreptățitelor întrebări în legătură cu dovezile cunoscute ale intelectualității românești de pînă în secolul al XV-lea, trebuie precizat că autorul s-a limitat numai la perioada 1817—1878.

Autorul nu cunoaște „numele preoților pe care dările de seamă ale autorităților române din primele zile ale instalării lor și îi găsesc acolo” (adică în Dobrogea — n. ns., pag. 262). O investigație în arhiva Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, care păstrează întreg fondul de documente privind istoria bisericească a Dobrogei de la alipirea ei la țară, ne pune însă în cunoștință de cauză. În 1879 s-a alcătuit de către protopopii județelor Constanța și Tulcea o statistică a preoților acestor județe (dosarul 1747/1879). Pentru edificare, redăm în anexă lista preoților români (84) dintre care numai 10 sînt înscrși în studiul lui Gh. Dumitrașcu, ceea ce face ca listei sale de 220 intelectuali români să i se mai adauge 75 nume.

Ca o completare (la pag. 262), menționăm că numele dascălului de la Cernavodă, care-l înlocuia la școală pe preotul Dimitrie Chirescu, este *Constantin Popovici*, născut în jurul anului 1840. Preotul de la Calica, ridicat în cin de arhiepiscopul de Tulcea, probabil că este *Ștefan Constantin*, născut în 1842 și hirotonit la 1872.

Unele omisiuni sînt supărătoare, precum epitropul Vasile Găscă de la biserica Sf. Nicolae Tulcea, ctitor de biserici și fruntaș al românilor din Tulcea, zugravul Pavel, dascăl la Nalbant, care a pictat în 1838 biserica din această localitate; dascălul Ioniță de la biserica Sf. Nicolae din Tulcea, ce funcționa pe la 1862 fiind înlocuit cu puțin înainte de 1872 de dascălul Filotei. Altele sînt de natură să nu ne lămurească în ce zonă s-a născut sau activat persoana respectivă (nr. 14 Boiciu Nicolae, nr. 15 Vasile Borănescu, nr. 42, Ion Crețescu, nr. 45 Daniil etc.).

În cele ce urmează ne vom opri asupra unor intelectuali din studiul pe care-l analizăm pentru a face corecturile necesare. Precizăm că nu ne-am propus o corigență exhaustivă, lucru pe care îl vom realiza cu altă ocazie, dacă va fi cazul.

Pagina 264 nr. 2. *Agache* a funcționat pînă la 1869, nu 1867¹.

¹ Tudor Mateescu, *Permanența și continuitatea românilor din Dobrogea*, București, 1979, p. 101.

Pagina 264 nr. 4. „Constantin Andrei, director al școlii — Tulcea, cel puțin de la 1872“. Numele directorului este Constantin Adrian, adus de la Brăila de pr. Filotei, și el învățător la școală².

Pagina 264 nr. 10. „Atanasie, mitropolit, Dirstor, sf. sec. XVII — încep. sec. XVIII“.

Informația este luată în exclusivitate din vol. I al *Istoriei învățământului din România*, București, 1983, p. 257. Autorii acestei lucrări nu se pronunță însă că Atanasie era român. Credem că era grec ca și predecesorii și urmașii săi. Singurul arhieru de origine română cunoaștem că era Grigorie (amintit de Gh. Dumitrașcu la nr. 82, ca fiind mitropolit pe la 1873, fără a i se arăta eparhia)³.

Pagina 266 nr. 32: „Ghira Deli Iorga“...; corect Chirea Iorga.

Pagina 266 nr. 33. Dimitrie Chirescu n-a fost preot la Cernavodă din 1874, ci de la 14 mai 1872. Anterior războiului de independență a funcționat ca protoiereu de Siliștră (din 1875), iar la 1 mai 1879 a fost numit subprotoiereu al județului Constanța (cf. Arhiva Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, dosar 1748/1879—1880, f. 43). Bibliografia asupra personalității pr. Chirescu trebuie întregită și cu alte lucrări publicate.

Pagina 266 nr. 39: „Cornea, dascăl, școala de cîntăreți și preoți Dăieni, cel puțin din 1866“.

Lucrarea citată în notă pentru susținerea afirmației se referă la dascălul Cosma, nu Cornea. De fapt este vorba de renumitul dascăl Cosma Grigore, născut în 1837, amintit de mai mulți autori⁴.

Pagina 266 nr. 40. „Costescu, învățător, Tulcea, cam după 1870“. Este vorba de compozitorul Ioan Costescu (1860—1935), absolvent al Seminarului Ismail, profesor și director al corului școlii românești din Tulcea⁵.

Pagina 267 nr. 46. „Daniil, călugăr. Între întemeietorii mănăstirii Cocos — 1833, stareț după 1860“. După cum s-a dovedit⁶, Daniil a fost stareț din 1862, nu 1860. Nu avem cunoștință că se număra printre întemeietorii mănăstirii Cocos.

Pagina 267 nr. 56. „Dobrescu, preot, Cochirleni, cel puțin de la 1874“. Numele complet al preotului este Dimitrie Dobrescu, născut în 1837 și hirotonit în 1860.

Pagina 269 nr. 82. „Grigore, mitropolit, pe la 1873“. Grigorie a fost mitropolit al Dristrei (Siliștră) de la 1860 pînă la o dată după 1870 care nu se poate preciza⁷.

Pagina 269 nr. 83. „George Grigorescu, preot, Greci, cel puțin de la 1874“. În documentele de arhivă este amintit Gheorghe Grigorescu născut în 1844, hirotonit preot în 1868.

Pagina 269 nr. 84. „Cercel Hagineaca, învățător, Oltina, înainte de 1877“ este, de fapt, Cercel Hagi Neagu, învățător la Oltina din 1864⁸.

Pagina 269 nr. 95: „Ioan, preot, Somova, cel puțin de la 1873“. Numele preotului este Ioan Burcă și a activat la Somova timp de 6 ani.

Pagina 269 nr. 99: Localitatea *Carahasan*, azi dispărută, a fost pe malul Dunării, în amonte de Rasova, jud. Constanța.

Pagina 270 nr. 107: „Iosif Moesiodacul, profesor Cernavodă și București. La Cernavodă, după 1725“. Autorul citează două lucrări ale lui N. Iorga din 1914 și respectiv 1919. În 1977 s-a publicat însă lucrarea „Apologia“ a lui Iosif Moesiodac, călugăr, ceea ce a oferit posibilitatea cercetătoarei Ariadna Camariano-Cioran de a scrie un studiu introductiv în care folosește ultimele informații despre acest autor, născut în 1725 la Cernavodă.

² G. N. Niculescu, *Protopopia județului Tulcea. Dare de seamă despre afacerile bisericesti*, 1906, p. 86; Angela Pop, în *Comunicări de istorie a Dobrogei*, 2, Constanța, 1983, p. 127.

³ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, 2, București, 1981, p. 276.

⁴ Tudor Mateescu, *op. cit.*, p. 101; Gh. Rădulescu, *Starea religioasă a Dobrogei în decursul vremurilor*, București, 1904, p. 122; V. Niculescu, *op. cit.*, p. 24.

⁵ „Viața adevărată“, an II, nr. 23 și 24, 1—15 decembrie 1935, p. 3; Viorel Cosma, *Muziceni români, lexicon*, București, p. 109.

⁶ Arhim. Ieronim Motoc, *Mănăstiri dobrogene și din părțile Dunării de Jos*, în vol. *De la Dunăre la Mare...*, Galați, ed. II-a, 1979, p. 190—191.

⁷ Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 534.

⁸ Tudor Mateescu, *op. cit.*, p. 100.

Pagina 270 nr. 121. „Dimitrie Luca, preot învățător la Tulcea, înainte de 1877“. Preotul Dimitrie Luca slujea la biserica Sf. Nicolae din Tulcea din 1856. A decedat în 1879, în vîrstă de 46 ani⁹.

Pagina 271 nr. 137. „Ion Moroianu, învățător, Greci, după 1874, înainte de 1878“. Ion Moroianu a funcționat ca învățător la Greci pînă în anul 1861, după care este înlocuit cu învățătorul Dumitru Urzescu din Brăila. Acesta însă nu figurează în lista de care ne ocupăm¹⁰.

Pagina 271 nr. 143. „Negru (Negruțiu) Alexandru, preot sachelar, Tulcea, cel puțin de la 1873“. Preotul Alexandru Negru a funcționat la biserica Sf. Nicolae din Tulcea. După despărțirea episcopiei, în 1870, a trecut la biserica Sf. Împărați din același oraș, pe care a zidit-o. A fost catehet, iar în 1879, pentru o scurtă perioadă, subprotoiereu al județului Tulcea¹¹.

Pagina 272, nr. 155. „Dumitru Petculescu, preot, Seimenii Mari, înainte de 1877“. Dumitru (zis Dima) Petculescu era preot la Seimenii Mari din 1864¹².

Pagina 273, nr. 165. „Popescu Vasile, membru al Societății de Cultură, 1870“. Popescu Vasile, născut în 1823, era preot în Ostrov din 1843¹³.

Pagina 273, nr. 172. „Gheorghe Roșca, preot, Văcăreni, înainte de 1877“. Preotul Gheorghe Roșca, catehet, născut în 1837, funcționa la Văcăreni din 1857¹⁴.

Pagina 274, nr. 190. „Tudor Stănescu, învățător la Oltina, 1870“. Tudor Stănescu activa ca învățător la Oltina din 1864¹⁵.

Pagina 275, nr. 207. „Vasile, exaru, Somova, 1873 (nu 1837?)“. Este vorba de preotul Vasile Ungureanu, venit din Transilvania, care a activat înainte de 1873.

Pagina 275, nr. 214. „Numele complet al președintelui Societății de Cultură este Christu Zaharia, preot român.

ANEXĂ*

PREOȚII ROMÂNI DIN DOBROGEA DUPĂ ALIPIREA LA ȚARĂ (1879)

1. Constantin Bostan, 34 ani, hirotonit în 1874 — Fintinele, județul Constanța.
2. Neculai P. Bostan, 40 ani, hirotonit în 1868 — Satu Nou (plasa Măcin) județul Tulcea.
3. Ioan S. Bujum, 31 ani, hirotonit în 1874 — Iulia, județul Tulcea.
4. Ioan Burcă, 60 ani, hirotonit în 1861 — Somova, județul Tulcea.
5. Dimitrie Bogheanu, 53 ani, hirotonit în 1857, — Topalu, județul Constanța.
6. Constantin Burghilea, 33 ani, hirotonit în 1875 — Satu Nou (plasa Măcin), județul Tulcea.
7. Teodoru Caracasu, 40 ani, hirotonit în 1866 — Luncavița, județul Tulcea.
8. Dimitrie Chirescu, 37 ani (nu posedă acte de hirotonie) — Cernavodă, județul Constanța.
9. Grigore Chirilă, 77 ani, hirotonit în 1838 — Agighiol, județul Tulcea.
10. Ioan Ciobanu, 42 ani, hirotonit în 1867 — Nufăru, județul Tulcea.
11. Gheorghe Ciorbă, 35 ani, hirotonit în 1872 — Somova, județul Tulcea.
12. Ștefan Constantin, 37 ani, hirotonit în 1872 — Valea Nucarilor, județul Tulcea.
13. Constantin Cornescu, 65 ani, hirotonit în 1844 — Sarighiol, județul Tulcea.

⁹ Arhiva Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, dosar 1747/1879, II.

¹⁰ Tudor Mateescu, *op. cit.*, p. 101.

¹¹ Tudor Mateescu, în *Monumente istorice și izvoare creștine*, Galați, 1987, p. 177; Pr. Eugen Drăgoi, *ibidem*, p. 287.

¹² Arhiva Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, dosar 1747/1879, I.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Tudor Mateescu, *op. cit.*, p. 99.

* S-a înscris vîrsta în anul 1879; localitatea reprezintă parohia la care funcționa în 1879.

14. Ioan C. Cornescu, 36 ani, hirotonit în 1877 — Sarighiol, județul Tulcea.
15. Ștefan Coste, 30 ani, hirotonit în 1873 — Băneasa, jud. Constanța.
16. Dimitrie Danciu, 50 ani, hirotonit în 1859 — Topalu, jud. Constanța.
17. Gheorghe Dimitriu, 46 ani, hirotonit în 1859 — Nalbant, jud. Tulcea.
18. Gheorghe Dimitriu, 53 ani, hirotonit în 1868 — Niculițel, jud. Tulcea.
19. Ioan Dimitriu, 53 ani, hirotonit în 1847 — Cuzgun (Ioan Corvin), județul Constanța.
20. Gheorghe Dinu, 58 ani, hirotonit în 1848 — Măcin, județul Tulcea.
21. Dimitrie Dobrescu, 42 ani, hirotonit în 1860 — Cochirleni, jud. Constanța.
22. Vasile Donici, 34 ani, hirotonit în 1872, Hirșova, jud. Constanța.
23. Zaharia Dumitriu, 31 ani, hirotonit în 1876 — Garvăn, jud. Tulcea.
24. Vasile Eftimie, 38 ani, hirotonit în 1877 — Valea Nucarilor, județul Tulcea.
25. Petru Enache, 60 ani, hirotonit în 1850 — N. Bălcescu, județul Tulcea.
26. Vasile Filip, 35 ani, hirotonit în 1874 — Sarinasuf, jud. Tulcea.
27. Neculai Galescu, 35 ani, hirotonit în 1872 — Cataloi, jud. Tulcea.
28. Dimitrie Gavrilă, 41 ani, hirotonit în 1860 — Garvăn, județul Tulcea.
29. Nicolae Gălescu, 35 ani, numit în 1869 la Frecăței, județul Tulcea.
30. Ioan Gărdescu, 42 ani, hirotonit în 1865 — Dunăreni, jud. Constanța.
31. Ștefan Gheorghe, 40 ani, hirotonit în 1873 — N. Bălcescu, județul Tulcea.
32. Iostafie Gheorghiu, 52 ani, hirotonit în 1869 — Bunavestire, municipiul Tulcea.
33. Gheorghe Grigorescu, 35 ani, hirotonit în 1868 — Greci, județul Tulcea.
34. Eftimie Ioan, 46 ani, sachelar, hirotonit în 1857 — Agighiol, județul Tulcea.
35. Dimitrie Ionescu, 35 ani, hirotonit în 1874 — Măcin, jud. Tulcea.
36. George Ivanov, 46 ani, hirotonit în 1866 — Girliciu, jud. Constanța.
37. Iacob Lasu, 27 ani, hirotonit în 1875, Enisala, jud. Tulcea.
38. Petru Lăpușneanu, 35 ani, hirotonit în 1873 — Sabangia, județul Tulcea.
39. Dimitrie Luca, 46 ani, hirotonit în 1856 — Sf. Nicolae, municipiul Tulcea (decedat în 1879).
40. Alexandru Marin, 40 ani, hirotonit în 1858 — Victoria, județul Tulcea.
41. Ion Marin, 30 ani, hirotonit în 1871 — Vlăhi, județul Constanța.
42. Emilian Mateescu, 27 ani, hirotonit în 1876 — Babadag, județul Tulcea.
43. Siminov Matei, 51 ani, hirotonit în 1857 — Babadag, județul Tulcea.
44. Șerban Mitu, 46 ani, hirotonit în 1860 — Parcheș, județul Constanța.
45. Dimitrie Mihail, 42 ani, hirotonit în 1860 — Dorobanțu, județul Tulcea.
46. Petru Mihăilescu, 26 ani, hirotonit în 1876 — Jijila, jud. Tulcea.
47. Ion Morariu, 60 ani, hirotonit în 1844 — Cîrjelari, județul Tulcea.
48. Alexandru Negru, 60 ani, hirotonit în 1860 — Sf. Împărați, municipiul Tulcea.
49. Andrei Onofrei, 43 ani numit în 1876 la Mineri, județul Tulcea. (între 1874—1876, la Sf. Gheorghe — Tulcea).
50. Costache Palade, 46 ani, hirotonit în 1873 — Sf. Nicolae, municipiul Tulcea.
51. Ilie Palade, 45 ani, hirotonit în 1858 — 23 August, jud. Tulcea.
52. Ștefan Panaite, 56 ani, hirotonit în 1853 — Ostrov, jud. Constanța.
53. Ioan Pantescu, 91 ani, hirotonit în 1829 — Greci, jud. Tulcea.
54. Ion Parocescu, 60 ani, hirotonit în 1869 — Pecineaga, jud. Tulcea.
55. Dima Petculescu, 42 ani, hirotonit în 1864 — Seimenii Mari, județul Constanța.
56. Gheorghe Poalelungi, 29 ani, hirotonit în 1875 — Jijila, județul Tulcea.
57. Scarlat Poalelungi, 39 ani, hirotonit în 1869 — Măcin, jud. Tulcea.
58. Constantin Popescu, 42 ani, hirotonit în 1873 — Bugeac, județul Constanța.
59. Dimitrie Popescu, 36 ani, hirotonit în 1873 — Beștepe, județul Tulcea.
60. Paraschiv Popescu, 35 ani, hirotonit în 1872 — Aliman, județul Constanța.

61. Vasile Popescu, 56 ani, hirotonit în 1843 — Ostrov, jud. Constanța.
62. Anastase Popovici, 42 ani, hirotonit în 1867 — Măcin, jud. Tulcea.
63. Constantin Porfirie, 32 ani, hirotonit în 1876 — Valea Teilor, jud. Tulcea.
64. Gheorghe Pricope, 49 ani, hirotonit în 1860 — Visterna, jud. Tulcea.
65. Ioan Protopopescu, 30 ani, hirotonit în 1871 — Rasova, județul Constanța.
66. Gheorghe Roșca, 42 ani, hirotonit în 1857 — Văcăreni, județul Tulcea.
67. Nichita Sava, 50 ani, numit înainte de 1902 la Fintina Mare, județul Tulcea.
68. Tatu Simion, 42 ani, hirotonit în 1857 — Vișina, jud. Tulcea.
69. Dimitrie Stan, 60 ani, hirotonit în 1853 — Girlița, jud. Constanța.
70. Ștefan Nicolae, 45 ani (nu posedă acte de hirotonie) — Izvorul Mare, județul Constanța.
71. Constantin Ștefănescu, 31 ani, numit în 1877 — Caraorman, județul Tulcea.
72. Ion Ștefănescu, 38 ani, hirotonit în 1866 — Satu Nou, județul Constanța.
73. Nicolae Ștefănescu, 26 ani, hirotonit în 1876 — Coslugea, județul Tulcea.
74. Gheorghe Tasie, 24 ani, hirotonit în 1877 — Pecineaga, județul Tulcea.
75. Anghel Teodor, 46 ani, hirotonit în 1860 — Oltina, jud. Constanța.
76. Vasile Teodorescu, 57 ani, hirotonit în 1850 — Dăeni, jud. Tulcea.
77. Neculai Theodor, 28 ani, hirotonit în 1877 — Izvoarele, județul Tulcea.
78. Neculai Theodor, 69 ani, hirotonit în 1846 — Bunavestire, municipiul Tulcea.
79. Dimitrie Tomescu, 34 ani, hirotonit în 1873 — Măcin, jud. Tulcea.
80. Atanasie Vasile, 62 ani, hirotonit în 1849 — Luncavița, jud. Tulcea.
81. Policarp Vasile, 40 ani, hirotonit în 1865 — Sf. Gheorghe, Isaccea, județul Tulcea.
82. Gheorghe Vâlcă, 52 ani, hirotonit în 1856 — Lunca, jud. Tulcea.
83. Mihail Voicu, 45 ani, hirotonit în 1869 — Viile, jud. Constanța.
84. Vitan Zugravu, 40 ani (nu posedă acte de hirotonie) Medgidia, jud. Constanța.

SOME SPECIFICATIONS REGARDING AN ARTICLE ABOUT THE ROMANIAN INTELLECTUALS IN DOBRUJA

E. Drăgoi

The author, based on unpublished archives, brings some specifications to Gh. Dumitrașcu's article „Romanian intellectuals in Dobruja before 1878“, published in *Pontica*, 18, 1985, p. 259—276.

In the Annex — the original part of the article — the author mentions a list of Romanian priests functioning in 1879 in Dobruja, immediately after the unification of this territory to Romania.